

zbuď ho zbav se ho – 85 ščedie potomstvo – 91 u pobiti v boji; u spoře ve sporu, v rozepři – 98 jakž tak, aby – 100 nejměj svéj mladosti neproživej své mládí – 104 procenie ocení – 106 jakž by (tak) abys – 109 smierně vhodně, přiměřeně

Poznámky ediční

Kato

Dochováno v šesti rkpech: 1) Universitní I (U_1) NUK XVII F 50, fol. 1a-18b z roku 1409, neúplný; 2) Universitní II (U_2) NUK VIII B 11, fol. 20b-24b a 200b-204a; 3) Svatovítský (Sv) Kap. Praž. D 84, fol. 58a-82b; 4) Musejní I z býv. knihovny Neuberkovy (N_1) V H 40, fol. 2a-91a; 5) Musejní II z býv. knihovny Neuberkovy (N_2) II C, 10 fol. 225b-233b; 6) bývalého Zem. archivu v Brně č. 232, fol. 18b-26a.

Naše ukázka z rkpu U_1 (fol. 5b-9b). Chybějící verše (95-136, v rkpe vytržen list) podle Sv (fol. 68b-71b, Pat str. 230-234). Podle rkpu Sv s variantami z ostatních rkpů vydal A. Patera, Svatovítský rukopis, Památky IX, Praha 1886. Podle rkpu U_1 dosud samostatně vytištěna nebyla. Literatura u Jakubce, Dějiny I, str. 149. – V textových poznámkách uvádíme textové úpravy a opravy rkpu a z ostatních rkpů jen nejdůležitější varianty, které mají věcný význam. Neotiskujeme lat. text, který je v rkpech, ale ponechali jsme lat. tituly podle rkpů. – Jotace zachována a upravována všude kromě po j v krátkých slabikách. Stav změny $ó$ v uo a přehl. u v i ponechán podle rkpu.

10 v tajnosti U_1, U_2] w uftawnoŝty Sv ; w taynici N_1, N_2 – 27 Třetí U_2] Trzetie tit U_1 , Trzety Sv – 40 zvláščie Sv] zwlaŝczje U_1 – 48 učiniti U_1, U_2, N_1, N_2] wcyty Sv – 66 nebe které Sv] nebo který U_1 – 75-76 ve Sv přehozeny – 81 hněvu] hnyew U_1, Sv – 86 jmene Sv] gmye U_1, U_2 – 101 by to] to *chybí ve Sv, opraveno podle U_2, N_1 , by kto N_2 – 104 jej] fye Sv , gey U_2 , gei N_1 – 110 velikost] welykoŝty Sv , welikoŝt U_2, N_1, N_2 – 124 toho] Gyehoz Sv , Tohot U_2, N_2 , Toho N_1 – 136 kdež] kez Sv , Kdez U_2, N_1 , Kdezt N_2 – 141-142: Dlíhoť v radosti ten blůdí, kohoť rychtář křivě súdí Sv – 143 mieti Sv] weŝty myety U_1 – 145 toho rozžěleti U_1, N_1] toho rozzylyty Sv , fye nan hnyewaty N_2 – 158 zmrhati U_1, Sv] zmrhawaty U_2 – 170 smilstvo U_1, U_2] Tot Sv – 171 velmi U_1] tyem U_2 , tyemy Sv ; kojí U_1, U_2, N_1, N_2] krogye Sv – 172 ztratí jmě Sv] ztraty mye U_1 – 190 známotu U_1, U_2] tu rotu Sv , tu notu N_1 , tu pŝotu N_2 – 191 ščěstie Sv] czczeŝtye U_1 – 197 člověku každému Sv] každému člověku U_1 (*pro rým*) – 219 neščěstie po ščěstí Sv] nefczieŝtye ponefczieŝtye U_1 , nefczieŝtye po ŝczyeŝtye U_2, N_1, N_2*

Alan

Dochováno v rkpe Svatovítském (Sv), Kap. Praž. D 84, vydaném A. Paterou, Svatovítský rukopis, Památky IX, Praha 1886 (Pat). Literaturu uvádí Jakubec, Dějiny I, str. 150. Cenné příspěvky textově kritické podal Vojt. Kebrle, Příspěvky ke kritice a výkladu textů stč., LF 21, 1894, 198-202 (Keb). Naše ukázka v. 1-257 = Sv fol. 9a-12a, Pat v. 619-875 (str. 23-33) otištěna přesně podle rkpu s opravami Paterovými.

Jotace zachována a upravována všude kromě po j v krátkých slabikách. Stav změny $ó$ v uo a u v i ponechán podle rkpu.

1 dvanáŝt větruow Pat] dwanaŝt dny wyetruow Sv – 9 Circius $Ryŝ$] Cyrcinus Sv , Pat – 18 obrazie Pat] obrzazye Sv – 20, 21 sě Pat] fy Sv – 30 zbuzuje Pat] zbluczuge Sv – 35 obvlažuje $Ryŝ$] oflawuge Sv, Pat – 39 zvracuje Pat] zwrazuge Sv – 72 obláštnost] oblaŝnoŝt Sv, Pat – 75 zvědě] zwyedyew Sv, Pat – 77 neotpočívá] neotpoczyna Sv, Pat – 82 o Pat] i Sv – 104 patnádcěte Sv] patnádcete Pat – 105 v těch letech Pat] w tych leth Sv – 107 před Pat] przyd Sv – 115 právě Sv] pravé Pat – 117 přemnoho Pat] przyemneho Sv – 127 nejmá Pat] nyema Sv – 146 na novo $Ryŝ$] ne nowu Sv, Pat – 199 sviece Keb] frzyeczye Sv, Pat – 220 znamení Pat] zameny Sv – 225-226 znamenie má $Ryŝ$

znamene ma Ma Sv, Pat – 234 ptají Ryš] magy Sv, Pat – 244 takž Pat] yakz Sv – 245 jakž Pat] yakaz Sv

Ezop

Dochováno v t. zv. sborníku hraběte Baworowského (*Baw*), dřívě ve Lvově, v knihovně Baworowských č. 421, nyní v NK ve Varšavě.

Vydal po prvé Al. Brückner ASIPh 11, 1888, paleograficky Jan Loriš, Sborník hraběte Baworowského, Praha 1903, Prameny I, 1, 6 (*Lor*). Literaturu uvádí Jakubec, Dějiny I, str. 149-150. Naše ukázky na fol. 15b-18a, 24ab, 50b-51a (*Lor* str. 52-56, 67-68, 115-117).

Naše textové poznámky uvádějí pouze důležité textové opravy rukopisu. – Jotace zachována a upravována jen v dlouhých slabikách.

–(Úvod)

22 l'udi] lidi *Baw* (*pro rým*) – 23 k Hněvu *Baw*] k němu *Brückner*, k niemu *Lor* – 33 k Křivdě] kriwdie *Baw* – 36 vnitř *Lor*] Zewnitř *Baw* – 55 s ním] [ni *Baw*, *Lor* – 69 do sta] došta *Baw*, došti *Lor* – 92 v zemi *Baw*] lidmi *Baw* (*připsáno na okraji*), *Lor* – 104 l'udi] lidi *Baw* (*pro rým*) – 105 přirazi] prazy *Baw*, porazy *Lor* – 107 lestní střelci *Ryš*] lefnty [střelec *Baw* – 122 na ramen] na rami *Baw*, *Lor*, – 133 l'úto] lito *Baw* (*pro rým*) – 160 a z jejíeho *Brückner*] az gegieho *Baw*, *Lor* – 169 vrahóm] wrahem *Lor*, *Baw*

–O tistě těhotné

4 múdrost *Lor*] mudrošti *Baw* – 19 míle] milie *Baw*, *Lor* – 25 tuto] tuz to *Baw*, *Lor*; vzchova *Baw*] [chowa *Lor* – 36 s nimi *Lor*] [ni *Baw*

–O slavíku a o jestřábu

2 plavá *Lor*] [lowa *Baw* – 9 poslúchajtež *Baw*] posluchayz *Lor* – 12 v ráně] zaranie *Brückner*, z Araranie *Baw*, ranie *Lor* – 15, 19, 22 hniezdce *Ryš*] hniezce *Baw* – 25-26 váží ...snaži] wažšie *Baw*, waže *Brückner*, *Lor*, [naže *Baw*, [naži *Lor* – 37 nestydí] ne[tydie *Baw*, *Lor* – 44 snésti *Lor*] přemocy *Baw*

Nová rada

Rkpy: Mus. II F 8 (t. zv. sborník Zebererův z r. 1459-1461 – *A*); starší, ale méně přesný II F 9 (t. zv. Opatovicko-musejní – *B*); v. 85-372 (mimo 341-354) obsahuje též zlomek Třeboňský A 18, také z 15. století (*Tř*). Kritické vydání podle *A* a *B* pořídil paleograficky i v přepisu J. Gebauer, Památky I, Praha 1876 (*Geb*), v transkripci znovu J. Daňhelka (Památky 9), Praha 1950 (*Daň*); Daňhelka otiskl paleograficky *Tř* v LF 71, 1947, 94-105.

Z odborné literatury důležité jsou kromě předmluv k vydáním dvě studie o paralelách NR v cizích literaturách: A. Krause (LF 31, 1904, 199-212, zejména o lit. anglické) a P. M. Haškovce (LF 44, 1917, 252-269 o lit. francouzské) a dvě studie J. B. Čapka: Alegorie NR a Theriobulie (VKČSN 1936, č. II) a Vznik a funkce NR (tamtéž 1938, č. I). Srov. též knihu J. Hrabáka Smilova škola, Praha 1941, kde je další literatura. — Naše ukázka se opírá o vydání Daňhelkovo a o Gebauerův paleografický otisk rkpu *A*; podává v. 1-596 (*A* fol. 98b-105a, *Geb* str. 38-73, *Daň* str. 17-34), 835-904 (*A* fol. 107b-108b, *Geb* str. 88-93, *Daň* 41-43) a 1175-1184 (*A* fol. 111b-112a, *Geb* str. 110-111, *Daň* 52); ve shodě s oběma edicemi se přihlíží i k *B* a *Tř*. — Jotace zachována a upravována jen v dlouhých slabikách.

10 byl *Geb*, *Daň*] by *A*, přijel *B* – 56 někto rád *B*, *Geb*, *Daň*] rad *A* – 65 věrně *A*] viemeť *B*, *Geb*, *Daň* – 101 tuť také *A*, *Daň*] tuť já také *Geb* podle *B* – 103 nejlepšího *B*, *Tř*] nejlepšímu *A*, *Geb*, nejlepšímu *Daň* – 112 to by každý *A*] co by každý *Tř*, to každý *Geb*, *Daň*; *B* má jiné dvojverší 111-112: aby se orel nezdálil nikoli, k tomu každý rád byl svú volí 123 odmílvati *B*, *Geb*, *Daň*] odmílviti *A* (*pro rým*) – 135 věčný život *B*, *Geb*, *Daň*]

zywot *A* – 174 nenie *B*, *Geb*] ninye *A*, *Daň* – 212 družci *B*, *Tř*] druhzi *A*, *Geb*, *Daň* (*Geb* pokládá za nářeční) – 218 z slova *Geb*] [lowa *A*, *B*, z lóna *Tř*, Slovo *Daň* – 246 bolestně *A*] bolestně *B*, *Geb*, *Daň* – 268 protivné věci nám osladí *B*] protivné věci osladí *Tř*, *Geb*, *Daň*; *není v A* – 280-281 v milosti, s tím přebývá *B*, *Tř*, *Geb a Daň*] *v A* vypuštěno – 292 podle *B*, *Geb a Daň*] *není v A*, budem-li toho vděčni *Tř* – 316 brali *Tř*, *Geb*, *Daň*] králi *A*; *B má jiné znění* – 321 jim nikdy neubude *Tř*, *Daň*] jim neubude *A*, *Geb*; *B má jiné znění* – 323 duší *A*, *Daň*] dusí *Geb* – 363 omlouvati *B*, *Tř*, *Geb*, *Daň*] omluviti *A* – 369 požil *Tř*, *Geb*, *Daň*] polozil *A*

393-394 *doplněny podle B, Geb a Daň, nejsou v A* – 397 půjdeš cestú *B*, *Geb*, *Daň*] cestú půjdeš *A* (*pro rým*) – 398 k črtu neb k rajskému *B*, *Geb*, *Daň*] . . . neb krásnému *A* – 402 sebe *B*, *Geb*, *Daň*] yjde *A* – 411 zatracenie *B*, *Geb*, *Daň*] zatracenú *A* – 414 já tě tak velmi chváli *A*, *Daň*] at by dobrý příklad brali *B*, *Geb* – 415 na tvé *B*, *Geb*, *Daň*] našwe *A*; zřiece *B*, *Geb*, *Daň*] rziecie *A* – 421 píle *B*, *Geb*] pilen *A*, *Daň* (*pro rým*) – 483 rozbroyenie *Geb*, *Daň*] rozbroyenie *A* – 486 široký kraj *B*, *Geb*, *Daň*] sfiroke *A* – 496 hodiet *Geb*, *Daň*] Bodiet *A*, hodit *B* – 524 zachoval *B*, *Geb*, *Daň*] zalował *A*

545 je se *B*, *Geb*, *Daň*] je *A* – 566 sobě *A*] k sobě *Geb*, *Daň* – 567-568 *podle B, Geb a Daň*] *nejsou v A* – 571 svůj meč *A*, *Daň*] svú moc *B*, *Geb*

575 prav také, což *B*, *Geb*, *Daň*] prawo take cze[*t A* – 585 vždy *A*, *Daň*] jedno *B*, *Geb* 617 vně osvietil *A*, *Daň*] vnitř svietil *B*, *Geb*

650 času *A*, *Daň*] kvasu *B*, *Geb* – 659 v rúče *A*, *Daň*] v ruce *Geb* – 660 kopie *B*, *Geb*, *Daň*] k boku *A*

Rada otce synovi

Rkpy: 1) nejstarší v Lobkovické knihovně v Roudnici (nyní Nár. knihovna v Praze) VI Fd 21 (R), zlomek z posledních let 14. století nebo z prvních let 15. století, obsahuje s některými mezerami prvních 325 veršů; 2) ve Veřejné knihovně v Leningradě, latinou psaná lit. Q odd. 1, č. 8, fol. 84a-88b (L), asi z r. 1404; paleograficky vydal s variantami ostatních rukopisů A. Patera, ČČM 66, 1892, 395-415; 3) NUK XVII F 50 (U), asi z r. 1409; vydal V. Hanka 1823, Starobylá skládání V, 153-178; 4) Opatovicko-Musejní Mus. II F 9 (M) z poloviny 15. století, paleograficky vydal Fr. Frank, LF 19, 1892, 182-197 (druhá redakce, jejíž osmislabičný verš je změněn na bezrozměrný).

O památce psal J. Hrabák, Roudnické Umučení a Rada otce synovi, SaS 5, 1935, str. 161-170; týž v knize Smilova škola, Praha 1941 a v čl. Dvě redakce staročeské Rady otce synovi, Studie a práce lingvistické I, Praha 1954, str. 395-404.

Naše ukázka se zakládá na rukopise *L* a opírá se o paleografické vydání Paterovo; podává v. 1-118 (*Pat* str. 395n., rkp fol. 84a-84b).

Rkp *L* píše s jistou důsledností *ci* místo *ti* (na př. *przebycy* 12, *zwešcy* 25), *ci* místo *ti* (*ryczyrzye* 28, *czym* 80), *ce* místo *tě* (*czelešnye* 54, *czye* 37), i v rýmech (*bohaczye* – na *tye* 31-32, *gyscze* . . . *czyśczye* 95-96 a j.), a skupinu *tc* píše často *ts* (*otšye* 7, 38, *kratšye* 19, *škutšych* . . . *šmutšych* 67-68). V našem prepise tyto nářeční zvláštnosti nezachováváme. – Jotace zachována a upravována jen v dlouhých slabikách.

4 pochýlil *U*] pochybil *L*, *M* (*pro rým*) – 23 ke *M*, *R*, *U*] *We L* – 25 stopě *M*, *R*, *U*] *ftupe L* – 31 ve čsti] *we czty M*, *R*, *U*, *wfyczcko L*

49 k srdci *M*, *R*, *U*] v srdci *L* – 52 jakž by vždy viděl *M*, *U*] i kto by to věděl *L* – 54 tu *M*, *R*, *U*] *není v L* – 55 v duši *tě*] *W duffycze L*, *W duffit gešt U*, *W duffy gt M* – 56 mocně *M*, *U*, *Pat*] *nye L* – 58 u boze *M*, *U*, *Pat*] *ye L* – 64 každý den právě *Pat*] *není v L*, na každý den právě *M*, *U* – 66 ku pomoci *M*, *U*, *Pat*] ku poczy *L* – 73 krátí *M*, *R*, *U*] kratky *L* – 74 hanbú *M*, *R*, *U*] radú hanbú *L* – 85 ščedí] *ščedye L* – 101 Pakli *tě M*, *U*] Pakly *ty L* – 102 v jinaký zákon *U*] *K ginemu zakonu M*, *w gynaky czye zakon L* – 103 z tvé žádosti *M*] *tvěj žádosti L*, z tvé radosti *U*